

Bir Çanakkale Marşı

H. Yılmaz KÜÇÜKÖNCÜ*

Özet

Müzik, toplum hayatında kültürel bir ürün olarak, tarihin her döneminde ve her zaman çeşitli amaçlarla hem üretilmiş hem de kullanılmıştır. Toplumu oluşturan bireyler öncelikle kendi duygularını yansıtan müzikleri oluştururlar. Toplumun, ortak duygulara sahip diğer fertleri de bu müzikleri, dinleyerek ve seslendirerek kullanıp paylaşırlar. Bu şekilde, her toplumda kültürel yapıyı yansıtan, toplumun harsına uygun üretilen müzikler, toplumsal müzik kültürünün ortak malı haline gelir ve bu kültürel müzik biçimi halk müziği olarak adlandırılır. Toplumlari yönetenler, toplumların ortak malı olan müzikten, onlari daha rahat yönetebilmek için daima yararlanmışlardır. Aynı şekilde, toplumda yönetilen durumundakilerde yönetenlere, olumsuz ya da olumlu isteklerini belirtmek istediklerinde, her zaman müziği araç olarak kullanmaktadırlar.

Bu çalışmada, iki farklı kaynaktan elde edilen “Çanakkale Marşı” adlı eserin kayıtlari ile ilgili olarak, kaynak tarama yöntemiyle kuramsal çerçevede karşılaştırmalı nitel bir durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Eserin söz yazarı ve bestecisi ile ilgili kesin bir veri elde edilememiştir. Eser şan için piyano eşlikli olarak marş formunda yazılmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışmayla öncelikle tarihsel süreçte Çanakkale ile ilgili yapılmış bir müzik eserinin kayıt altına alınması, müziksel bakımdan eserle ilgili gerekli bilgilerin ortaya konulması, eserin besteleniş amacı, bestelendiği dönemdeki müzik ortamı hakkında bilgilerin elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Marşı, Kültürel Müzik, İbrahim Mehmed Ali, İbrahim Ethem

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi GSE Bölümü Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, yilmazkucukoncuc@yahoo.com

A Çanakkale Anthem

Abstract

Men have ever been driven to make music, which is a sociocultural product, for various reasons, primarily to reflect their emotions. Members of a society who share common emotions use and share such music by listening to and singing (chanting) them. In this way, the music made in accordance with the culture of the society which reflects the cultural structure in every society becomes the common property of the music culture. This cultural music form is called folk music. Public administrators have always benefited from music so as to manage people with ease. Similarly, the managed have always used music as a tool to place their negative or positive requests to administrators.

This study attempts to comparatively describe the records of “The Çanakkale Anthem” obtained from two different sources through literature review. No exact data about the composer and lyricist of the piece (work) has been obtained. The work has been composed in the form of an anthem with the piano accompaniment for vocalizing.

In conclusion, this study primarily aims to record a piece of music about Çanakkale and to reveal necessary information related to the work, the reason why it was composed and the musical environment in the period when it was composed.

Keywords: *Çanakkale Anthem, CulturalMusic, Ibrahim Mehmed Ali, Ibrahim Ethem*

Giriş

Ülke yönetiminin toplum üzerindeki etkisini ve toplumun yönetimle olan durum, tutum ve iletişimini müzikle ilişkilendirmesi bakımından Konfüçyüs’ün “*Bir ülkenin ahlâkî biçimde yönetilip, yönetilmediğini anlamak isterseniz, o ülkenin müziğini inceleyiniz*”¹ sözü, özellikle toplum kültürünün vazgeçilmeyen ürünü olan müziğin önemini belirterek açıklaması bakımından gerçekten önemlidir. Tarih sürecinde, pek çok üst düzey devlet yöneticilerinin üstün vasıfları arasında çalgı çalmanın önemli yeri olduğunu biliyor ve bunun sosyal statü bakımından bir güç göstergesi olduğunu anlıyoruz. İmparator Adrianus, iyi Çitara çaldığını ve güzel şarkı söylediğini övünerek söylerdi.² Fransız kralları da geleneğe karşı bilimsel müziği oluşturmaya çalışan bağımsız sanatçıları savunarak krallık kolejiyi kurup, saraylarında sanatçılara fırsat

1 Feridun Çalşır, *Müziğin Düşüncedeki Yeri*, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara 1971, s. 30.

2 Çalşır, *Müziğin Düşüncedeki Yeri*, s. 37.

tanınımlardır.³ Orhan Gazi, davul çalan ilk Türk padişahı olarak bilinir.⁴ II. Mahmut 1826'da Avrupa sanat müziğini devlet politikası biçiminde kabul ederek, Türk müzik tarihinde yenilik yapmıştır.⁵

Tarihsel süreçte Türk toplumları ve kurdukları devletlerde, müziğin toplumsal, sosyal ve kültürel yönleriyle etkili biçimde yer aldığı görülmektedir. Türkler, musikiye devletin vazgeçilmez bir unsuru şeklinde ehemmiyet atfetmişlerdir. Eski Türk devletlerinde, onlardan alınarak Abbasilerde ve bütün İslâm devletlerinde askeri mızıka "istiklâl" alâmetidir.⁶ Türklerde ilk orkestra olarak kabul edilen *Tuğların* (açık mekân nefesli ve vurmali çalgılar topluluğu) her akşamüzeri hükümdarın sarayı önünde Nevbet denilen konser vermesi, hükümdarın gücünün sembolünü göstermesi yönüyle toplumsal ve sosyal bakımından; burada, her gün yeni bir eserin çalınması ise, müzik kültürü yönüyle önemli bir anlam barındırmaktadır.⁷

1284 yılında henüz yirmi altı yaşındaki Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'e Selçuklu Sultanı Gıyasettin Mesut tarafından *Beğlik Belgileri* Tuğ, Tabıl (Davul), Alem, Nakkare gönderilmiştir. Osman Bey, bunu davul döğdürerek kutlamıştır. Osman Bey'in 1284'te başlattığı kutlamaya hürmeten, Fatih Sultan Mehmet'e kadar Osmanlı padişahları döneminde "ikinci nevbeti" vurulurken ayakta dinleme, gelenek haline gelmiştir.⁸ Fatih Sultan Mehmet döneminde bu gelenek kaldırılmıştır.⁹

"Marş" kelimesi anlam olarak çok farklı amaçlarda ve yerlerde kullanılmaktadır. Müzikle ilgili olan anlamı bakımından, "*Ölçülü yürüyüşlerde kullanılan müzik çeşididir*". İtalyanca "*marcia*", Almanca "*marsch*", Fransızca "*marche*", İngilizce "*march*" olarak yazılmaktadır. Askeri, okul, gençlik, milli, yürüyüş, izci, spor, bayrak, konser, opera, düğün, yas, cenaze gibi konularda yazılmışlardır.¹⁰ Türk Dil Kurumu ise; "*Ritmi, yürüyen bir kimsenin veya topluluğun adımlarını hatırlatan müzik parçası*", "*Bir topluluğu simgelemek için düzenlenmiş müzik parçası*" olarak tanımlamaktadır.¹¹ *Marş: düzenli yürümeyi ve moral vermeyi amaçlayarak bestelenmiş müzik parçasıdır*. Marşlar opera ve oratoryo eserleri içinde de yer almıştır. Bu tür marşlar, askeri bandolar tarafından da seslendirilmişlerdir. Genellikle rondo formunda 4/4'lük ve 2/4'lük ölçülerde yazılmalarına rağmen, az da olsa 6/8'lik ölçüde yazılmış olanlar da

3 B. Champigneulle, *Müzik Tarihi*, (çev. T. Gökçel), Quesais-je Pres, s. 50.

4 Çalışır, *Müziğin Düşüncedeki Yeri*, s. 40.

5 Champigneulle, *Müzik Tarihi*, s. 75.

6 Yılmaz Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi II*, MEB Yayınları, İstanbul 1974, s. 23.

7 H.Yılmaz Küçüköncü, *Genel Müzik Kültürü Öğretim*, Efil Yayınevi, Ankara 2010, s. 9.

8 Ahmet Say, *Müzik Ansiklopedisi*, c. 3, Ofset Yayınları, Ankara 1992, s.807.

9 Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi II*, s. 23.

10 Etem Üngör, *Türk Marşları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1966, s. 7.

11 ked.tdk.org.tr/index.php?option=com_bts&view=bts.

vardır.¹² Cangal, marşları şarkı formunda çalgı için yazılmış ‘çalgısal eserler’ kategorisinde incelemektedir. Marşın dans ile çok yakın akrabalığı bulunduğunu belirterek, “Yürüyüş anlamına gelmekle beraber, yürüyüşe uygun ve yürüyüşlerde çalınabilecek (ya da söylenebilecek) parçalarına Marş denir” demektedir. Bu yürüyüşten düzenli adımlar anlatılmak isteniyor ki, bu da tartım ögesi ile gerçekleştirilir. Marşlar, 4/4 (bazen 2/4,3/4) ve bütün şarkı formlarında yazılırlar.¹³

Öztuna; Osmanlı Devletinin askeri mızıkası (müzik topluluğu), bu mızıka takımı ve teşkilatına Mehter-Hane, bunların padişaha mahsus olanına “Mehter-i Hane-i Hümayun” dendiğini belirtmektedir.¹⁴ Mehter’in Selçuklular döneminde geliştiği bilinmekle birlikte,¹⁵ Osmanlılarda Yeniçeri Ocağı’nın kurulmasından sonra, onun müzik topluluğu olarak kurulan ve Farsça “*Mihter*” kelimesinden geldiği düşünülen *Mehter* kelimesi ile adlandırılan “Mehter Takımı’nın” kuruluş tarihi tam olarak bilinmemektedir. Müzik, Osmanlı İmparatorluğu döneminde çok önemli yer tutmuş ve devlet yasalarıyla korunmuştur. Cumhuriyet döneminde de, yapılan çalışmalarla geliştirilerek bugünkü çağdaş konumuna getirilmiştir.¹⁶

Avrupa’da pek çok besteci, Osmanlı’nın savaşta dayanında ve ordunun önünde bulunan, askeri müzik topluluğu mehterin ritmik etkilerini, kendi algıladıkları biçimde oluşturdukları Türk esintilerini eserlerine yansıtmışlardır. 1770’lerde Türk Marşı yazmak sıradan normal bir çalışma durumuna gelmişti.¹⁷ Üngör, marşların çoğunun bestecilerinin ve sözlerini yazan şairlerin genellikle notaların üzerinde yazılı olmadığını belirtmekte ve yaptığı görüşmelerde ise marş bestecilerinin, bu konuya ilgisiz davrandıklarını belirtmektedir.¹⁸

1826 yılında, II. Mahmut’un Yeniçeri Ocağı’nı kapatmasıyla, onun müzik topluluğu olan Mehter de kapatılmış oldu. Yeniçerilerin yerine kurulan yeni orduya gerekli olan müzik topluluğunu kurmak üzere, kendisi de bir müzisyen olan Sultan II. Mahmut tarafından önce Manguel adlı bir Fransız görevlendirilir.¹⁹ 1828 de ise daha önce Napolyon’un bando şefi olarak da görev yapmış, Fransa ve İtalya’da bando şefliği ile tanınan Guisepppe Donizetti yeni ordunun bandosunu kurmak için, bando şefi olarak getirilerek görevlendirilir. Donizetti, bu amaçla 17 Eylül 1826 tarihinde İstanbul’a gelir ve ilk Türk konservatuarının da temeli olarak bilinen, Muzika-yı Hümayun’u

12 Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 799.

13 Nurhan Cangal, *Müzik Formaları*, Arkadaş Yayınları, Ankara 2004, s. 83.

14 *Türk Musikisi AnsiklopedisiII*, s. 23.

15 Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 807.

16 Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 807.

17 Evin İlyasoğlu, *Zaman İçinde Müzik*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 278.

18 Üngör, *Türk Marşları*, s. 7.

19 Yılmaz Aydın, *Türk Beşleri*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara 2003, s. 18.

kurar.²⁰ Burada, Türk müziği ve Avrupa müziği bölümleri bulunmaktadır. Avrupa müziği bölümünde bando ve şeflik eğitimi veren Donizetti, öğrencilerine Avrupa’da kullanılan nota yazısının sistemini de öğretir. Donizetti’nin görevleri arasında bandoyu yetiştirmenin yanı sıra saray mensuplarına müzik dersleri vermek de bulunmaktadır.²¹ Osmanlı döneminde tahtta olan padişahlar için marşlar yazılması Donizetti ile birlikte başlayan bir gelenek haline geldi. Donizetti, II. Mahmut için “Mahmudiye”, Abdülmecit için ise “Mecidiye” marşlarını besteler.²² Mahmudiye on bir yıl, Mecidiye yirmi iki yıl Osmanlı İmparatorluğu’nun milli marşı olarak çalınır.²³ Franz Liszt, Mecidiye marşının temaları üzerine bir çalışma yaparak “Grand Marche Paraphase” adını verdiği solo piyano eserini besteler. Gaetano Donizetti ve Rossini de Osmanlı sultanları için besteler yapmıştır.²⁴ 19. Yüzyılın ikinci yarısında, Avrupa müziği eğitimi alanında, yeterli eğitim almış olan, Osmanlı hanedanı mensuplarından da bazılarının beste yaptıkları görülmektedir. Bu eserlerin içinde marş, polka, vals, polka-mazurka formlarında parçalar bulunmaktadır.²⁵

Muzika-yı Hümayun’un kuruluşundan Cumhuriyet’in ilânına kadar olan 95 yıllık dönemde (1828-1923), orada yetişen pek çok değerli müzisyenimiz marşlar bestelemişlerdir. Bundan başka padişahlar, sultanlar, şehzadeler, paşalar, gayrimüslim vatandaşlarımız ve yurda gelen ya da gelmeyen yabancı müzisyenler de çeşitli değerli marşlar yapmışlardır.²⁶ Bu marşların çoğunluğu askeri marşlardır Marş formu klâsik Türk sanat müziği bestecileri arasında da ilgi çekmiştir ve ilk defa Zekâi Dede tarafından kullanılmıştır.²⁷ Üngör, 1966 yılına kadar yaptığı çalışmalarda, 135 yıllık dönemde 750 marşın kaydına ulaşabildiğini belirtmektedir.

Buraya kadarki bilgiler çerçevesinde her tür müziğin, çok çeşitli amaçlar için kullanıldığını ve buna uygun olarak üretildiğini söyleyebiliriz. Amaç ne olursa olsun, üretilen her eserin mutlaka müziksel bakımdan bir biçimi, formu ve ses yapısı vardır. Müzik eserleri, bestelenişlerindeki müziksel teknik özelliklere göre seslendirilirler. Bir bestenin yapılması ve buna çalgı eşliği yazılması için, öncelikle yeterli düzeyde müziksel yetenek ve duygu birikiminin bulunması gerekir. Bununla birlikte, bunların eğitimle geliştirilerek besteci olacak kişinin yeterli bilgi düzeyine de erişmiş olması gerekir. Bir başka deyişle, bestecilik mutlaka eğitim gerektiren, çok önemli ve zor bir

20 Üngör, *Türk Marşları*, s. 31.

21 Emre Aracı, *Ahmet Adnan Saygun,- Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 24.

22 Aracı, *Ahmet Adnan Saygun,- Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü*, s. 24.

23 İlyasoğlu, *Zaman İçinde Müzik*, s. 279.

24 Aracı, *Ahmet Adnan Saygun,- Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü*, s. 24.

25 Aracı, *Ahmet Adnan Saygun,- Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü*, s. 27.

26 Aracı, *Ahmet Adnan Saygun,- Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü*, s. 24.

27 Üngör, *Türk Marşları*, s. 41.

iştir. Bu çalışmaya konu olan *Çanakkale Marşı* ise aşağıda bu bilgiler çerçevesinde, elde edilen bulgulara göre yorumlanarak incelenmeye çalışılacaktır.

Çanakkale Marşı

Gerek Osmanlı Devleti gerekse Türkiye Cumhuriyeti için büyük öneme haiz Çanakkale Muharebeleri hakkında birçok türkü yakılmış, marşlar yazılmıştır. Cepheye gidenlerden geriye gelemeyenlere yakınlarının yakmış olduğu türküler bugün dillerden düşmemektedir. Bununla birlikte dönemin devlet adamlarının ya da edebiyat çevrelerinin yazmış olduğu birçok marş vardır.

Bu marşlardan biri de Çanakkale Muharebeleri harp malzemeleri koleksiyoneri Seyit Ahmet Silay'ın koleksiyonunda bulunan, "*Çanakkale Marşı*" adlı müzik eseri kendisi tarafından ulaştırılmış, henüz akademik bir dergide yayınlanmayan sözleri ve bestesi ekte (Ek 2, 3 ve 4) verilen Çanakkale Marşıdır.²⁸ Marşın orijinal nota kaydının ve Osmanlıca sözlerinin incelenmesinde, yazıların çok titiz biçimde elde yazılmış olduğu görülmektedir. 19.yüzyıl sonları ve 20.yüzyıl başlarında müzik eserlerine ait notaların, İstanbul'da bulunan ve "notacı" olarak tanınan kişilere yazdırıldığı²⁹ ve bunların ya çoğunlukla Almanya'ya ya da Fransa'ya gönderilerek matbaada bastırıldığı bilinmektedir. Çalışmamıza konu olan marşın notalarının da bu şekilde yayımlandığını söylemek mümkündür.

İncelediğimiz Çanakkale Marşı'nın kapak kompozisyonunun üst kısmında Türk bayrağı, alt kısmında Gelibolu Yarımadası'nın bir resmi vardır. Kapakta zeminin üzerinde, üstte başlık olarak yerleştirilmiş bulunan "*Çanakkale Marşı*" ve yan tarafında bulunan bir açıklama yazısı yer almaktadır. Başlığın hemen altında Enver Paşa, altta sol tarafta Cevat Paşa ve alt sağ tarafta Liman Von Sanders Paşa, açıklamanın altında ise bir asker fotoğrafı vardır. Ayrıca kapak üzerindeki metin konunun uzmanı kişiler ile incelenmiş olup "*Serkurena*³⁰ *Merhum Hurşit Bey'in Kerimesi şayan-ı Neşet Paşa tarafından*" şeklinde okunmuştur (Ek-1).

Marşın notaları, toplam olarak dört sayfaya yazılmış olup sözlerin yazılmış olduğu sayfa ise notlardan sonra konulmuştur. Ancak, kapakta ve diğer sayfalarda eserin ne zaman yazıldığına dair bir tarih ve söz yazarı veya bestecisinin ise kim olduğuna dair açık bir ifade yoktur.

28 Seyit Ahmet Silay, Çanakkale Muharebeleri Harp Malzemeleri koleksiyoneridir. Koleksiyonerin ifadesi ile marş kendisine Enver Paşa'nın torunu Arzu Enver Hanım tarafından ulaştırılmıştır. Mülakat Seyit Ahmet Silay, 1 Mart 2013 Cuma.

29 Aracı, *Ahmet Adnan Saygun, - Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü* s. 24; Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 799.

30 Serkurena (baş zurnacı / zurnacıbaşı / mabeynci) anlamlarına gelebilmektedir.

Özellikle dönemin basın yayınında askerin motivasyonu ve çoğu zaman da propaganda maksatlı olarak kullanılan gazete ve dergilerde subay ve cephede çekilmiş asker fotoğraflarının sıkça kullanıldığı bir gerçektir. Bu açıdan incelemesini yaptığımız bu şekil eserlere genelde dönemin ileri gelen devlet adamlarının fotoğrafları veya hadiselerin temsili fotoğrafları, resimler ve haritalar konulmaktadır. Bu açıdan dönemin bir propaganda eseri diyebileceğimiz *Harp Mecmuası'nda* Enver Paşa'nın fotoğrafı sık bir şekilde geçmiştir. Bu çerçevede sunulan bir bildiride "...Her sayıda ve pek çok sayfada özellikle cephede, teftişte ve toplu fotoğraflarda Enver Paşa'yı görmek mümkündür. Herhalde dönemin direktörü olarak Enver Paşa'nın bu kadar öne çıkarılması bir zorunluluktan kaynaklanıyor olsa gerekir. Bunun yanı sıra bazı şehit subay resimleri, üstün başarılı subay ve er resimleri de mecmuayı süslemektedir." şeklinde ifade edilmektedir.³¹

Bu ifadeye dayanarak, marşın sözlerinin komuta kademesince; halkın moral değerlerini yükseltmek için, propaganda amaçlı olarak Enver Paşa tarafından yazdırıldığını söylemek; aynı biçimde, bestelenişinde marş formunun kullanılma nedenini de, formun yukarıda belirtilen karakteristik özellikleri doğrultusunda açıklamak, mümkündür. Eser, piyano eşlikli şan (insan sesi ile söylenmesi için) parçası olarak düzenlenmiş. Hızı andante (İtalyanca ağırca, ağıra yakın 76 - 108 metronom hızında) olarak belirtilmiş. Tonal yapıda yazılan eserin başında Si bemol ve Mi bemol bulunmaktadır ve buna göre eserin sekiz ölçülük piyano giriş bölümündeki tonalitesi sol minördür. Sözlerin başladığı bundan sonraki kısımda ise Fa diyez kullanılarak tonalite Sol majör yapılmıştır.

Çanakkale Marşı'nın bestecisi olabileceğini tahmin ettiğimiz Şumnu göçmeni İbrahim Mehmed Ali'nin (1874-1936) korno çaldığı, besteci ve bando şefi olarak Tophane Muzikası'nda (bando) eğitim aldığı kaynaklardan anlaşılmaktadır.³² Üngör, Tophane Muzikası'nın 1891'de Zeki Paşa tarafından kurulduğunu, yabancı öğretmen ve yönetici olarak Italo Satvelli'nin getirildiği daha sonra Pepini Gaito'nun da bir müddet burada çalıştığını belirtmekte; çeşitli askeri gemiler, adalar ve Çanakkale dahil olmak üzere pek çok yerde Muzikaların (bandoların) varlığından bahsetmektedir. İbrahim, Birinci Dünya Savaşı'nda esir düşerek Mısır'a götürülmüş ve esaret sonrası yurda dönerek Kurtuluş savaşına katılmıştır.³³ Bandoların geliştirilmesiyle ilgili etkin biçimde çalışmalarda bulunan "Sarhoş İbrahim" lakaplı besteci "İbrahim Muharrem" veya "İbrahim Ethem" adlarını da kullanmıştır. Çeşitli formlarda pek çok eser yazdığının bilinmesine rağmen basılmadıkları için çoğu kayıtlarda bulunmamaktadır.

31 Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İsrail Müşterek Askeri Tarih Konferansı II Bildiriler Kitabı*, Genelkurmay Askeri ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 60.

32 Üngör, *Türk Marşları*, s. 38.

33 Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 643.

Çanakkale, Kumkale, Kule, Seddülbahir, Katya(Kadya), Kaçanık, Zafer marşları ile ünlüdür.³⁴ Bestecinin notaları mevcut olan Kumkale marşı, yakın geçmişte bazı bandolarımız tarafından yeniden düzenlenerek Çanakkale’de seslendirilmiştir. Ancak, besteciye ait olduğunu düşündüğümüz Çanakkale Marşı’nın notalarına ve daha önce seslendirildiğine ait elimizdekilerden başka herhangi bir kayda, bugüne kadar yaptığımız araştırmalardaki ve elimdeki mevcut kaynaklarda rastlanılmamıştır.

Bu belge üzerinde yapılan inceleme ve araştırmalardan elde edilen bilgiler şu şekildedir; notaların kapağı elimde bulunan diğer kapaktan farklıdır. Bunun, kompozisyonu tamamen değişik biçimde düzenlenmiş olup, alt zeminde İstanbul fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın üst zemininde bayrak ya da sancak üzerinde ay yıldız ve içinde ne olduğu tam olarak seçilemeyen bir fotoğraf var. Ay-yıldızın üst kısmında “Çanakkale Marşı” yazısı, yazının altında ise “serkurena (baş zurnacı /mabeyinci) merhum Hurşit Bey’in kerimesi şayan-ı Neş’et Paşa tarafından” ifadesi bulunmaktadır.³⁵ Bu ifade tarafımıza ulaştırılan Marşta da bulunmaktadır.

Çanakkale ile ilgili bestelenen, bestecisi bilinmeyen notaları kayıtlı olmayan ve sözlerinin “müttefikler hepiniz bunu böyle biliniz” şeklinde başlayan bir marş ile “Çanakkale, Çanakkale şeref dolu her yerin” sözleriyle başlayan bir başka marşın daha bulunduğu bilinmektedir.³⁶

Marşın ilk seslendirilişi hakkında muhtelif görüşler vardır. Eseri tarafımıza ulaştıran Koleksiyoner Seyit Ahmet Sılay Bey eseri ilk defa açılmış olan marşı 18 Mart 2009 Altunzade’de ki Çanakkale Sergisi’nin akşamı 18:30 da Çamlıca Köşkü’nde icra edildiği, TRT’nin de çekim yaptığını belirtmektedir. Sılay Bey’in ifadesi ile eser büyük ilgi görmüştür. Yalnız tarafımıza bu seslendirilişin ham görüntüleri de ulaştırılmış TRT’nin kendi yayınlarında gösterip göstermediği tespit edilememiştir.³⁷ Eserin diğer icrası ise 2013 yılında Çanakkale Deniz Zaferi’ni kutlama programı çerçevesinde Çanakkale Boğaz Komutanlığı Bandosu tarafından 14 Mart 2013’de yapılmıştır. Marş ise kapak, nota ve sözleri ile valilik tarafından basılmıştır.³⁸

34 Üngör, *Türk Marşları*, s. 41; Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 643.

35 Boğaz Komutanlığı Bandosu’nun icra ettiği bu marşın kitapçığında bestekâr olarak “*Serkürenadan Merhum Hurşid Bey’in kızı Şahan Hanım*” ifadesi yazmaktadır ki ifade yanlış okunmuştur. Burada şu unutulmamalı ki bu şekilde de eserin güftesi mi yoksa bestesi mi kastedildiği anlaşılacaktır. Bu husus sonuç bölümünde tarafımızca tartışılmış, tespitlerimiz bu kısma bırakılmıştır.

36 Üngör, *Türk Marşları*, s. 62-66.

37 Seyit Ahmet Sılay Bey, ayrıca eserin *Grup Orhun* tarafından da seslendirildiği ve 2014 yazında çıkacak albümlerinde “Çanakkale Marşı” ismi ile yer alacağını da belirtilmiştir. Seyit Ahmet Sılay, Mülakat, 28 Mart 2013.

38 Yzb. Mehmet Kılbaş tarafından icra edilen eser kendisine Yetkin İçcen tarafından Murat Bardakçı koleksiyonuna ait olduğu belirtilerek ulaştırılmış olup, bando için uyarlaması kendisi tarafından yapılmıştır. Bu baskının kapak fotoğrafı ise eklerde (Ek 6) verilmiştir. Ayrıca marşın baskısında eski harflerle olan metninin günümüz alfabesine çevirisinde de önemli hatalar yapılmıştır (Ek 5).

Sonuç ya da Tahlil

Müzik, yöneten ve yönetilenler arasında daima bir araç olarak kullanılır. Bu durum, elimizdeki Çanakkale Marşı'nda da görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin bulunduğu o günkü şartlar içinde, sözlerinin içeriğinde toplumun sosyal değerleri kullanılarak, orduya ve üst komuta kademesinde bulunan komutan Enver Paşa'ya övgü yapılmaktadır.

Üngör, marşların çoğunun bestecilerinin ve sözlerini yazan şairlerin genellikle notaların üzerinde yazılı olmadığını belirtmekte ve yaptığı görüşmelerde ise marş bestecilerinin, bu konuya ilgisiz davrandıklarını belirtmektedir.³⁹ Yapılan incelemeye göre, mevcut her iki belgeden de eserin güftesinin ve bestesinin kime ait olduğu tam olarak anlaşılammaktadır. Nota yazım kurallarına göre; söz yazarı (güfteci) ve bestecinin kim olduğu, notanın sağ üst köşesine ve kapağa yazılır. Üngör'ün açıklamasına dayanarak; üzerinde paşaların resminin bulunduğu kapağa daha sonradan bir ek yazı ile açıklama yapıldığı, diğer kapağın ise daha sonra hazırlandığı ve ilk kapaktaki bilgiye göre oraya da benzer açıklama yazıldığı söylenebilir. Deniz Bandoşu tarafından verilen konserde, seslendirilen Çanakkale Marşı kitapçığına göre; eserin 1915 yılında "Şayan Hanım" tarafından yazılıp bestelenen bir marş olduğu belirtilmektedir. Orada yazılı ibare, "merhum Hurşit Bey'in kerimesi şayan-ı nişan-ı Neşet Paşa tarafından" şeklinde olup, (İfade yanlış okunmuştur. Nişan ifadesi olmaması gerek.) buradaki "şayan-ı nişan-ı" ifadesinde geçen "kerime" ve "şayan" kelimelerine dayanılarak eserin Şayan adında bir hanım tarafından bestelendiği düşünülmüş olabilir. Ancak, kadın besteciler dahil olmak üzere yapılan araştırmalarda, Şayan Hanım'ın Türk sanat müziği bestecisi olduğu belirtilmektedir.⁴⁰ Hâlbuki eserin yapısının tonal sistemde ve marş formunda olduğu, aynı zamanda piyano eşlikli yazıldığı açıkça görülmektedir. Bu bilgilere göre, incelenen eserin Şayan Hanım tarafından yazıldığını (Metinde de esasında Şayan Hanım diye bir ifade yoktur.) düşünmek zor gözükmektedir. Eserin yazıldığı tarihle ilgili olarak uzmanlarca verilen bilgilere göre; kapaklarda, eserin 1915'te yazıldığına ait bilgi bulunmuyor. Başlığın altındaki yazıda "serkurena (baş zurnacı / mabeynci) merhum Hurşit Bey'in kerimesi şayan-ı Neşet Paşa tarafından" diye yazmaktadır.

Mehter Ahmet Muhtar Paşa tarafından 1911'de yeniden kuruldu ve 1914'e kadar kuruluşu tamamlandı. Enver Paşa tarafından da Mehter'in kuruluşu orduya bildirildi.⁴¹ Buradan, Mehter'in baş zurnazeni olan Hurşit Bey'in eserle ilgisinin olduğu söylenebilir. Eğer, eser açıklamada adı geçen Neşet Paşa'nın ise, durumu Şa-

39 Üngör, *Türk Marşları*, s. 7.

40 http://www.turkishmusicportal.org/list_composers.php?cat=10&lang2=tr, 10 Haziran 2014.

41 Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi II*, s. 23.

yan Hanım (!) ile aynıdır. Neşet Paşa'da Türk sanat müziği bestecisi olarak kayıtlarda geçmektedir.⁴² Ancak, incelemenin bulgularına dayanarak, Çanakkale Marşı'nın sözlerinin Neşet Paşa'ya bestesinin ise İbrahim Mehmed Ali'ye ait olduğu düşünülmektedir. Çünkü onun çok sesli müzik eğitimi almış olduğu bilinmektedir. Bundan başka Çanakkale Marşı olarak kayıtlarda bulunan bestesi var ve Çanakkale ile ilgili başka besteleri de bulunmaktadır.

42 Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedisi II*, s. 71.

Kaynakça

- Aracı, Emre, *Ahmet Adnan Saygun,- Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.
- Aydın, Yılmaz, *Türk Beşleri*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara 2003.
- Champigneulle, B., *Müzik Tarihi*, (çev. T. Gökçel), Quesais-je Pres.
- Cangal, Nurhan, *Müzik Formaları*, Arkadaş Yayınları, Ankara 2004.
- Çalışır, Feridun, *Müziğin Düşüncedeki Yeri*, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara 1971.
- İlyasoğlu, Evin, *Zaman İçinde Müzik*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.
- Küçüköncü, H.Yılmaz, *Genel Müzik Kültürü Öğretim*, Efil Yayınevi, Ankara 2010.
- Öztuna, Yılmaz, *Türk Musikisi Ansiklopedisi II*, MEB Yayınları, İstanbul 1974.
- Say, Ahmet, *Müzik Ansiklopedisi*, c. 3, Ofset Yayınları, Ankara 1992.
- Genelkurmay Başkanlığı, Türk İsrail Müsterek Askeri Tarih Konferansı II Bildiriler Kitabı*, Genelkurmay Askeri ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003.
- Üngör, Etem, *Türk Marşları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1966.
- http://ked.tdk.org.tr/index.php?option=com_bts&view=bts.
- http://www.turkishmusicportal.org/list_composers.php?cat=10&lang2=tr.

EKLER

Ek 1: Çanakkale Marşı'nın kapak fotoğrafı.

Sayfa 1

Sayfa 2

Sayfa 3

Sayfa 4

Ek 2: Çanakkale Marşı'nın notaları.

« نقرات »
کوکسی بیای صفا نه قدر روزی
صوم سوزده زخمی ز بسون
ای ار شرفای عشق کونک ز بوسی
خوشک شرفای ز بسون
« ۲ »
ای رودناک قوی ما زنی
قزیم ایتر با سا
زوک کونک کونک سانی
ارودر لر بیچاره سا

« نقرات »
عشما نای زده بیچاره ایسه دریا صبر نه ایچره
عشما نای ملناک کونک کونک سما کونک
تاریج سنک بو شکر
ملکت سنک بونک بونک
نام و سنانک قزیم زوم
ایته محمدک سینه کونک

« ۱ »
فرزانی بونک اولور لری
اسلامک کونک بیچاره
عشر کونک سانی
بجهاز صا دی بونک طوبی لری
« نقرات »
کوکسی بیای صفا نه قدر روزی
صوم سوزده زخمی ز بسون
ای ار شرفای عشق کونک ز بوسی
خوشک شرفای ز بسون
تاریج طفر ناکله بی بسون
ملکت ای ای به سنک شرفای

« نقرات »
ملکت شرفای بنام فری بازار عی کونک ز بوسی
عشق عتای سنک بونک سانی
« ۲ »
ملکت بونک بر صفا اولور سما
ملکت سنک سانی سما ساز اولور
« نقرات »
بجهاز سنک کونک کونک
سینه بر حقیقت بونک کونک
قوه کونک کونک
ز بار کونک کونک
ملکت بونک کونک
قونک کونک

Ek 3: Çanakkale Marşı'nın sözlerinin yazılı olduğu sayfa.

Çanakkale Marşı

-1-	Zira ki, yükseldi Çanakkale'den şems-i satvet. Millet için bu gün ne büyük devlet Kutlu olsun sana Enver bu gaza-yı himmet.
Turanlı Türk evlatları! İslâm'ın niğâhbanları! Arşa yükseldi şanları Cihana sardı büyük unvanları.	Nakarat
Nakarat	Göğsü imanlı Çanakkale ordusu, Hak, sizden razı olsun Ey o şerefli askerlerin ulusu, Bahtın şerefli olsun. -devamı-
Göğsü imanlı Çanakkale ordusu, Hak sizden razı olsun. Ey, o şerefli askerlerin ulusu, Bahtın şerefli olsun. Tarihi zafer namınla süslensin Millet ilelebet seninle şeref lensin.	-3-
Nakarat	Ey ordunun kumandanı Fahr-i ümem Enver Paşa. Türklüğün yükseldi şanı, Ordumuzla binler yaşa
Millete şerefli bir tarih yazan asker, Hakk davacısısın. Hak'kın inayeti seninle beraber, milletin ser tacısın.	Nakarat
-2-	Osmanlı azm-icihangiranesine Dünya hayret eyliyor. Osmanlı milletinin güzel hilâli semaya yükseliyor.
Kal'anın burcunda sallanan o sancak. Millet senin sayende saye-saz olacak.	Tarih senin ile müstehir Millet senin büyük ismin ile müftehir Nâmu şanın izzetle dâim Ümmet-i Muhammed'in sesiyle yükselir.
Nakarat	
Cihan senin kılıcın önünde belki bir gün boyun eğecek Sen bu hakka elbet layık oldun ordu Hak yolunu gösterecek Kara günleri unuttu bu millet	

Ek 4: Çanakkale Marşı'nın sözlerinin günümüz alfabesine nakledilmiş hali.

ÇANAKKALE MARŞI
Bestekâr: Serkûrenadan merhum Hürşîd Bey'in kızı Şâyan Hanım

<i>Turanlı Türk evlatları İslâm'ın nigâhbanları Arşa yükseldi şanlı Cihana sarıldı büyük unvanları</i>	<i>Eyyâr Göğsü imanlı Çanakkale Ordusu Hak sizden razı olsun Ey o şerefli askerlerin ulusu Bahân şerefli olsun</i>
<i>Nakarat</i>	<i>"2"</i>
<i>Göğsü imanlı Çanakkale Ordusu Hak sizden razı olsun Ey o şerefli askerlerin ulusu Bahân şerefli olsun Tarih zafer tacıyla süslensin Millet âlelebet seninle şereflensin</i>	<i>Ey ordunun kumandanı Fahr-i ümemî Eîver Paşa Türklüğün yükseldi şanı Ordumuzla binler yaza</i>
<i>Nakarat</i>	<i>Nakarat</i>
<i>Millette şerefle bir tarih yazan asker hak davacısıym Hakkın inayeti seninle herâber milletin sertacıym</i>	<i>Osmanlı azm-î cihangîrânesine dünya hayret eyliyor Osmanlı milletinin güzel hilâli semaya yükseliyor Tarih seninle müşehhîr Millet senin büyük isminle mümtelhîr Nâm-ı şanı izzetle daim Ümmet-i Muhammed'in seninle yükseleir</i>
<i>"2"</i>	<i>-----0-----</i>
<i>Kalenin burcunda sallanan o sancak Millet senin sayende saye olacak</i>	
<i>Nakarat</i>	
<i>Cihan senin kılıcın önünde belki bir gün boyun eğecek Sen bu hakka elbet layık oldun ordu hak bunu gösterecek Kara günleri umurtu bu millet Zira ki yükseldi Çanakkale'de şerâsi savet Millet için bugün ne büyük devlet Kuvvetli olsun şunu umur-u bu gaza-yı hümmet</i>	<i>Şâyan Hanım tarafından 1915'te yazılıp bestelenen bu marş, bilindiği kadarıyla ilk kez çalınmaktadır... Beste, Çanakkale Boğaz Komutanlığı Banlıo Şefi Yzb. Mehmet Kılıç tarafından yapılmıştır... Murat Barındıkcı'nın koleksiyonuna ait olan bu kitapçık ise Yetkin İpeç tarafından yapılmıştır.</i>

Ek 5: Deniz Bandosu tarafından seslendirilen marşın Çanakkale Valiliği tarafından bastırılmış nüshanın çevirisi.

Ek 6: Çanakkale Boğaz Komutanlığı Bandosu tarafından seslendirilen Çanakkale Marşı'nın ön kapağı.

